

Vyšly dvě mapy drobného umění v Plzni

Plzeňští vetřelci II je mapa představující drobné umění z dob normalizace, které se nachází na území města Plzně. Jde o přehled plzeňských realizací uměleckých objektů, které vznikaly od 60. let až do 80. let 20. století - tzv. „vetřelců“.

Architekti tehdy spolupracovali s výtvarníky na základě usnesení vlády z roku 1965, ve kterém bylo vymezeno využívání financí na výtvarná díla, tvořící součást architektonického řešení staveb.

Vytvořená díla podléhala schvalovacímu procesu režimem řízených komisí. V 60. letech komise hodnotily uměleckou kvalitu díla, od roku 1970 tyto komise ovládli převážně politicky konformní představitelé, které umělce ideově usměrňovali.

Vzniklo tak mnoho děl, mezi nimi i perly, které jsou dnes pozapomenuty. Na každý pád si díla zaslouží pozornost, ať už pro svůj umělecký náboj, tak i pro připomenutí dob minulých. Rozhodně by se díla neměla ničit.

Mapa Plzeňští vetřelci II ukazuje to nejlepší a nejzajímavější, co v Plzni lze z tohoto období vidět. Navazuje tak na první mapu, která vyšla v prosinci 2014.

Katalog eviduje v Plzni 377 existujících „vetřelců“. Vedle sochařských děl (82) jsou nejrozšířenější formou reliéfy (48), vitráže (18) a mozaiky (14). V závorce je uvedený orientační počet děl v dané kategorii v Plzni.

Na mapu jsou zaneseni i vetřelci odstranění po roce 1989 z veřejných prostranství, abychom ukázali, kolik děl nenávratně zmizelo. Bohužel díla mizí i v současnosti. Např. v říjnu 2015 bylo strženo venkovní divadlo v parku Chvojkovy lomy na Slovanech. Šlo o zdálky rozeznatelné „Deštníky“, které byly jednou z posledních připomínek bývalého parku Přátelství vybudovaného v 60. letech v bruselském stylu.

Některým dílům se mapa věnuje obšírněji. Zvláštní pozornost je věnována dílům, které byly znovu objeveny v roce 2015, a to dílu Karla Malicha - „Okluzní fronta“ na Boleveckých kolejích, dílu Rudolfa Svobody - Návrat z Kosmu, které dosud leží v kontejneru u Aleje Svobody, dílu Josefa Klimeše - Každý má nárok na vzdělání, které stojí na Střelnici, ale původně bylo vystaveno na bruselském Expu 1958, dílu Adély Matasové - Strom ve Fakultní nemocnici na Lochotíně, dílu „Odbíjená“ od Marie Uchytílové a dalším.

Označení „vetřelci“ je odvozeno od podobného pražského projektu, kde vetřelci jsou označovány normalizační díla, která připomínají mimozemské organismy. Zároveň označení poukazuje na ambivalentní vztah veřejnosti k těmto dílům - sochy se „vetřely“ do veřejného prostoru.

Všichni svatí Plzně je mapa, která představuje více či méně známé exteriérové drobné sakrální památky v Plzni. Věnuje se i zaniklým památkám a plzeňským poutním místům.

Databáze drobných sakrálních památek čítá na 253 položek, z čehož 54 památek je zmizelých.

Nejobvyklejší drobnou sakrální památkou je křížek. Krucifixů na území Plzně je 60. Obvykle jde o kovaný kříž na kamenném podstavci, tuto formu má kolem 60 % křížků v Plzni, kamenných je 30 % a dřevěných 10 %.

V Plzni se nachází 50 kapliček, z čehož je 15 výklenkových. V mapě jsou vyznačena i jména kaplí. Ne ve všech případech se podařilo dohledat, komu byla kaple vysvěcena, a je otázkou, zda se to podaří. Potom tedy kapličky čekají, až se jich někdo ujme a požádá o znovuvysvěcení. Např. na základě podnětu místních obyvatel byla v roce 2012 znovu vysvěcena kaplička v Kotíkovské ulici, a to svaté Rodině.

Jednou z nejstarších drobných sakrálních památek jsou Gyspekovská boží muka v Bolevci, která jsou datována rokem 1606. V Plzni se dochovalo 13 těchto sloupů. Zajímavý osud měla boží muka původně umístěná v místech zbouraného Domu kultury. Boží muka byla zhotovená v průběhu 2. poloviny 19. století a byla vezděna do hradby zelinářských zahrad. Roku 1913 ji Kroužek přátel starožitností přemístil na roh Veslavínovy ulice a sadů Pětatřicátníků, odkud ale v 70. letech 20. st. musela ustoupit Pattonovu mostu. Dnes jsou uložena ve skladu Správy veřejného statku města Plzně, a je jistě škoda, že nejsou na očích.

Opomíjenými jsou též boží muka v kostele Všech Svatých, která zároveň slouží jako pilíř, jež podepírá kruchtu kostela. V nejhorším stavu jsou boží muka v Lochotínském parku, ze kterých zbyl jen sokl.

Nejčastější sochou českého venkova je svatý Jan Nepomucký a platí to i pro město Plzeň. Například ze Saského mostu shlíží na řeku Mži dokonce dva. Některým místům dal svatý Jan Nepomucký i jméno. Například v místě křižovaty U Jána kdysi jeho socha stávala (byla přemístěna k Masným krámům).

Na 20 drobných sakrálních památek je vážně poškozených a vyžaduje péči.
Rozdělení poškozených památek podle obvodů:

ÚMO 2, Slovany - 5

ÚMO 9, Malesice - 3

ÚMO 1, Lochotín - 3

ÚMO 3, Bory - 3

ÚMO 6, Litice - 3

ÚMO 5, Křimice - 2

ÚMO 4, Doubravka - 1

Obě mapy jsou na vyžádání volně k dispozici v Turistickém informačním centru na náměstí, případně v elektronické verzi: [Plzeňští vetřelci II](#), [Všichni svatí Plzně](#).

O projektu

Cílem projektu Křížky a vetřelci je zmapování veškerých drobných památek a uměleckých objektů ve veřejném prostoru města Plzně. Hledáme veškeré křížky, kapličky, boží muka, pomníky, pamětní desky, sochy a jiná umělecká díla. Celková databáze v současnosti čítá na 1450 položek.

Není technicky možné dostat na tištěnou mapu veškeré informace, které se nám podařilo shromáždit. Prohlédnout si detailně, co už je zdokumentováno, např. fotografie všech památek, lze na adrese <http://krizkyavetrelci.plzne.cz/>

Databáze se stále rozrůstá a není tedy úplná. U některých děl neznáme autora, u jiných název díla. Pokud dokážete nějakou informaci doplnit, budeme velice rádi. Kontaktujte nás, ať už e-mailem krizkyavetrelci@email.cz, na Facebooku "Křížky a vetřelci" či telefonicky 737 862 784 (Aleš Hejna).

Projekt Křížky a vetřelci vznikl a byl podpořen v rámci otevřené výzvy Pěstuj prostor, která je součástí projektu Plzeň - Evropské hlavní město kultury 2015.